

NR 79/2015

**REAKCJE NA WYNIKI WYBORÓW
ORAZ OCZEKIWANIA WOBEC
NOWEGO PREZYDENTA**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wybory prezydenckie – rozstrzygnięte w dwóch turach 10 i 24 maja – przyniosły zmiany i, jak się wydaje, zapoczątkowały nowe trendy w polskim życiu politycznym. Okazało się, że scena polityczna nie jest tak „zabetonowana”, jak sądzili niektórzy publicyści. System demokratyczny zadziałał, a wyborcy kierując się swoimi odczuciami i przekonaniem dali wyraz pragnieniu zmian – silniejszemu niż pragnienie spokoju i stabilności.

Okres powyborczy to dobry czas, by bliżej przyjrzeć się temu, co się stało. W pierwszym z czterech komunikatów poświęconych wyborom prezydenckim interesowały nas reakcje Polaków na wyborcze wyniki, a także emocje związane z nową prezydenturą. Kolejne komunikaty będą dotyczyły takich kwestii, jak: proces podejmowania decyzji wyborczych, motywy głosowania na poszczególnych kandydatów oraz przyczyny absencji wyborczej. Do analiz wykorzystujemy wyniki dwóch sondaży – pierwszego, który realizowaliśmy między I a II turą wyborów¹, i drugiego, przeprowadzonego już po II turze².

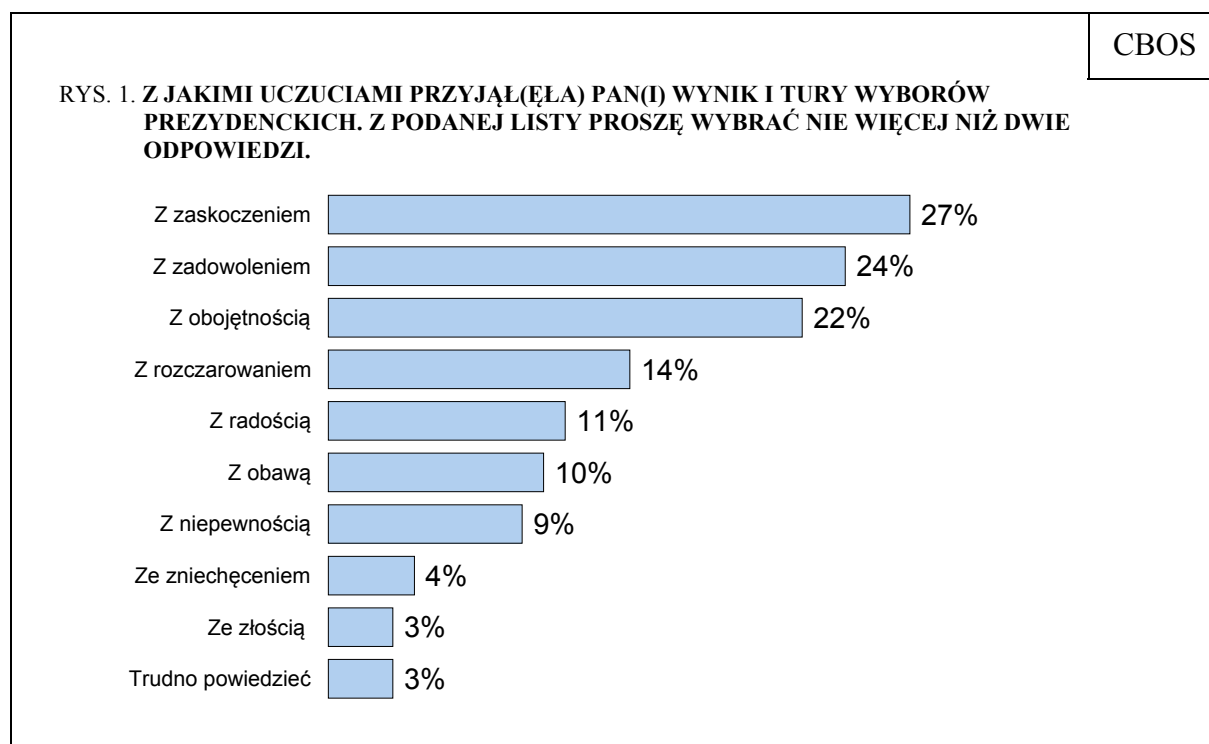
W trakcie całej kampanii wyborczej najbardziej rzucającym się w oczy zjawiskiem była utrata zwolenników przez prezydenta sprawującego urząd, a zarazem kandydata na kolejną kadencję. Brak zdecydowanej walki o wyborców wynikający zapewne z uspokajających wyników sondaży, późno rozpoczęta i niezbyt udana kampania wyborcza, a potem nerwowe ruchy wizerunkowe i – być może – zbyt pochopne decyzje, a jednocześnie prowadzona cały czas przez przeciwników intensywna kampania negatywna przyniosły urzędującemu prezydentowi porażkę już w I turze wyborów. Chociaż w tej fazie była to

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (300) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 14–20 maja 2015 roku na liczącej 1048 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Badanie przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach od 26 maja do 3 czerwca 2015 roku na liczącej 988 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

porażka symboliczna, bo Bronisław Komorowski przeszedł przecież do II tury, to jednak fakt, że jego konkurent Andrzej Duda zdobył więcej głosów (przypomnijmy: było to 34,76% dla kandydata PiS wobec 33,77% dla urzędującego prezydenta), zaskoczył nie tylko sztaby wyborcze, ale i samych wyborców. Polacy przyjęli wynik I tury wyborów przede wszystkim z zaskoczeniem (27%). Można sądzić, że było to zaskoczenie nie tylko porażką prezydenta i dobrym wynikiem jego głównego konkurenta, ale także bardzo dobrym wynikiem kandydata „antysystemowego” – Pawła Kukiza (20,80%).

Kolejnymi pod względem częstości uczuciami towarzyszącymi wynikowi I tury były z jednej strony poczucie satysfakcji, z drugiej zaś niepewność i obawy. Wyraźnie ucieszyli się zwolennicy zmian – prawie jedna czwarta ogółu badanych przyjęła ten wynik z zadowoleniem (24%), a co dziewiąty (11%) wręcz z radością. Deklarowano jednak także odczucia o przeciwnym znaku – część Polaków przyjęła rezultat głosowania 10 maja z rozczarowaniem (14%), obawą (10%), niepewnością (9%), zniechęceniem (4%), najrzadziej ze złością (3%).

Reakcja wyborców Andrzeja Dudy to przede wszystkim, co zrozumiałe, zadowolenie (65%) i radość (32%). Zadowolenie towarzyszyło też zwolennikom Pawła Kukiza (28%), choć w tej grupie wyborców najczęstszym uczuciem było zaskoczenie (34%). Część

wyborców Pawła Kukiza poczuła się także rozczarowana (19%), zapewne faktem, że ich faworyt nie przeszedł do II tury. Jedna piąta jego zwolenników zadeklarowała obojętność wobec rezultatu wyborów (20%), co może świadczyć o tym, że w elektoracie Pawła Kukiza jest sporo wyborców niewyrobionych politycznie, nieinteresujących się polityką.

Wynik I tury wyborów był szokiem przede wszystkim dla elektoratu Bronisława Komorowskiego – prawie połowa jego zwolenników czuła się nim zaskoczona (45%). Co zrozumiałe, w tej grupie głosujących wynik wyborów przyjęto także z rozczarowaniem (25%) i obawą (22%). Rozczarowanie (35%) i zaskoczenie (20%) przeważało również w odczuciach potraktowanych zbiorczo zwolenników pozostałych kandydatów, którzy w wyborach uzyskali od 3,26% (Janusz Korwin-Mikke) do 0,20% głosów (Paweł Tanajno).

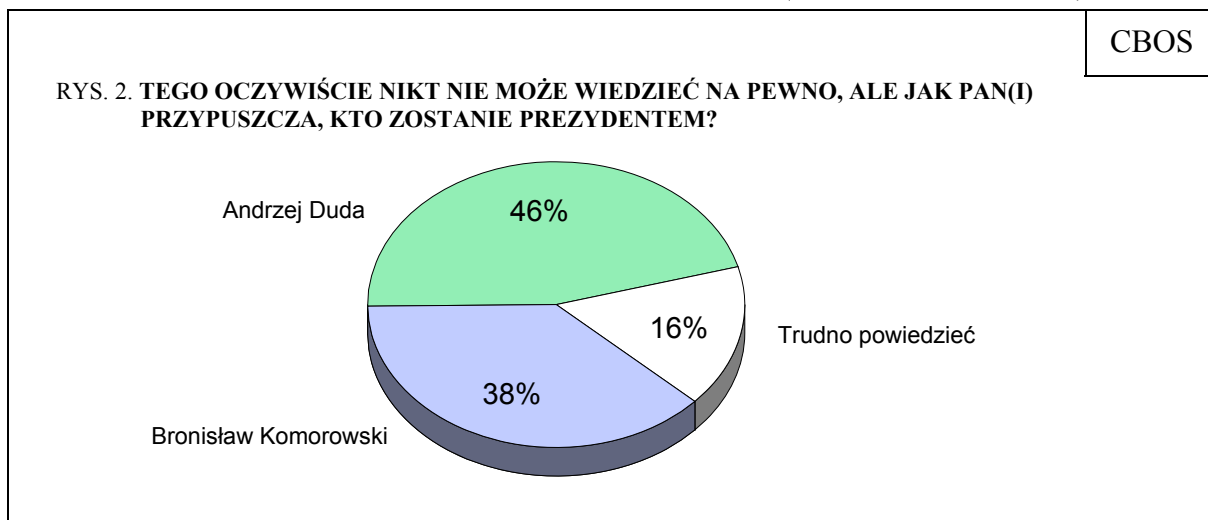
Tabela 1

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wynik I tury wyborów prezydenckich?	Wyborcy kandydatów w I turze				Niegłosujący w I turze
	Andrzeja Dudy	Bronisława Komorowskiego	Pawła Kukiza	pozostałych kandydatów	
	w procentach				
Z radością	32	1	10	0	6
Z zadowoleniem	65	5	28	17	11
Z zaskoczeniem	14	45	34	20	21
Z niepewnością	3	12	10	10	9
Z rozczarowaniem	2	25	19	35	10
Ze zniechęceniem	0	5	4	12	5
Ze złością	0	6	4	6	1
Z obawą	2	22	7	13	9
Z obojętnością	10	8	20	12	41
Trudno powiedzieć	1	2	1	0	6

Osoby bierne politycznie, dla których rezultat wyborów to przede wszystkim kwestia obojętna (41%), a także wszystkie te, które z różnych względów nie wzięły udziału w głosowaniu, przyjęły wynik I tury również z zaskoczeniem (21%).

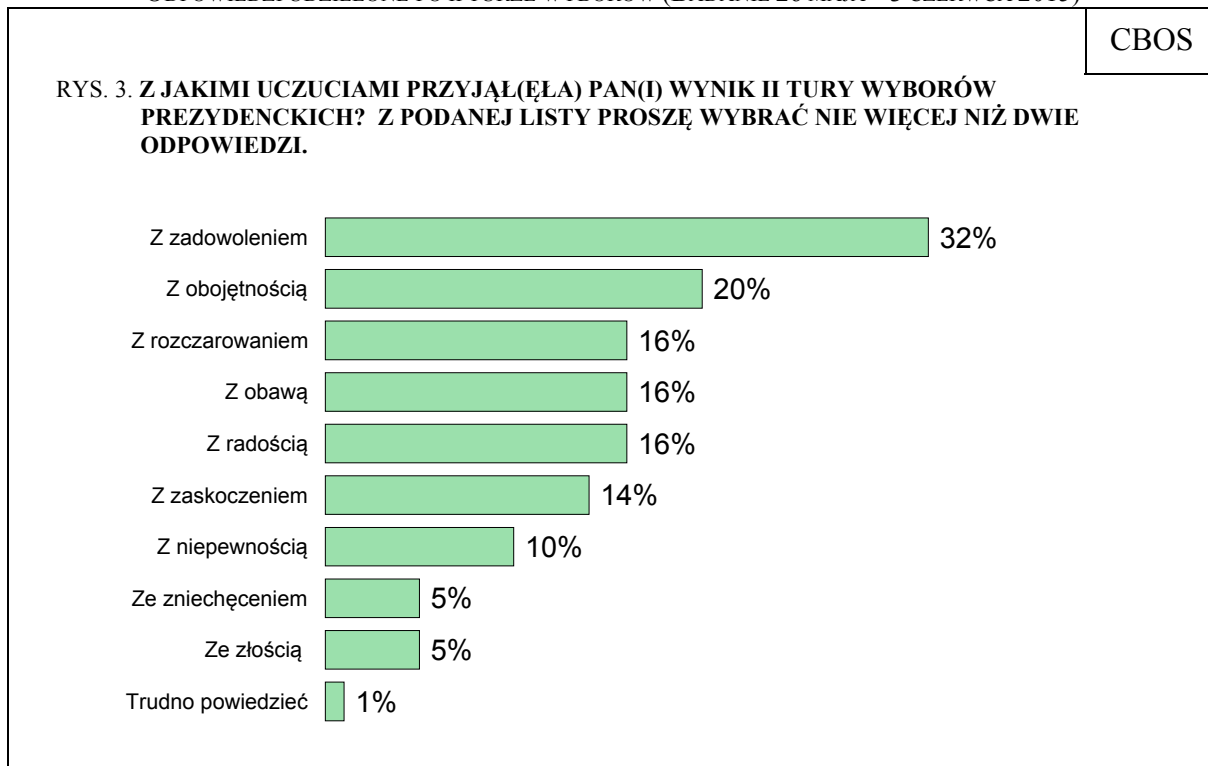
Przebieg kampanii wyborczej, a także wyniki I tury sprawiły, że przed II turą głosowania przeważało wśród Polaków przekonanie, iż kolejna runda wyborów zakończy się zwycięstwem Andrzeja Dudy (46%), a nie Bronisława Komorowskiego (38%).

ODPOWIEDZI UDZIELONE PRZED II TURĄ WYBORÓW (BADANIE 14-20 MAJA 2015)

Wynik II tury wyborów prezydenckich nie był już dla Polaków takim zaskoczeniem jak rezultaty I tury. Wśród reakcji emocjonalnych po II turze uczucie to znalazło się dopiero na czwartym miejscu (14%). Wśród ogółu badanych najczęściej deklarowano zadowolenie (32%), ale także obojętność (20%). Z mniejszą częstością pojawiały się również rozczarowanie, obawa i radość (po 16% wskazań).

ODPOWIEDZI UDZIELONE PO II TURZE WYBORÓW (BADANIE 26 MAJA – 3 CZERWCA 2015)

Zadowolenie i radość to uczucia dominujące wśród wyborców Andrzeja Dudy zarówno z I tury (odpowiednio: 81% i 48%), jak i z II (odpowiednio: 74% i 37%). Elektoratowi Bronisława Komorowskiego towarzyszą uczucia minorowe – rozczarowanie (46% z I tury i 43% z II), obawa (odpowiednio: 31% i 32%), a także zaskoczenie (odpowiednio: 21% i 24%).

Wyborcy Pawła Kukiza z I tury głównie ucieszyli się ze zwycięstwa Andrzeja Dudy (zadowolenie – 32%, radość – 10%), choć byli nim także zaskoczeni (16%). Jednak w dużym stopniu ten pojedynek był dla nich sprawą obojętną (26%). Również niegłosujący w I turze, poza obojętnością (35%), najczęściej z zadowoleniem przyjęli zmianę na najwyższym stanowisku w państwie (25%).

Tabela 2

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wynik II tury wyborów prezydenckich?	Wyborcy kandydatów w I turze				Niegłosujący w I turze
	Andrzeja Dudy	Bronisława Komorowskiego	Pawła Kukiza	pozostałych kandydatów	
	w procentach				
Z radością	48	3	10	11	10
Z zadowoleniem	81	3	32	29	25
Z zaskoczeniem	7	21	16	14	13
Z niepewnością	4	14	13	14	7
Z rozczarowaniem	0	46	7	16	11
Ze zniechęceniem	0	12	3	2	5
Ze złością	0	11	2	4	5
Z obawą	3	31	14	23	14
Z obojętnością	2	9	26	26	35
Trudno powiedzieć	0	2	1	0	1

Tabela 3

Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wynik II tury wyborów prezydenckich?	Wyborcy kandydatów w II turze		Niegłosujący w II turze
	Andrzeja Dudy	Bronisława Komorowskiego	
	w procentach		
Z radością	37	1	8
Z zadowoleniem	74	3	18
Z zaskoczeniem	9	24	9
Z niepewnością	5	13	9
Z rozczarowaniem	0	43	7
Ze zniechęceniem	0	11	4
Ze złością	0	12	3
Z obawą	3	32	13
Z obojętnością	7	9	45
Trudno powiedzieć	0	1	2

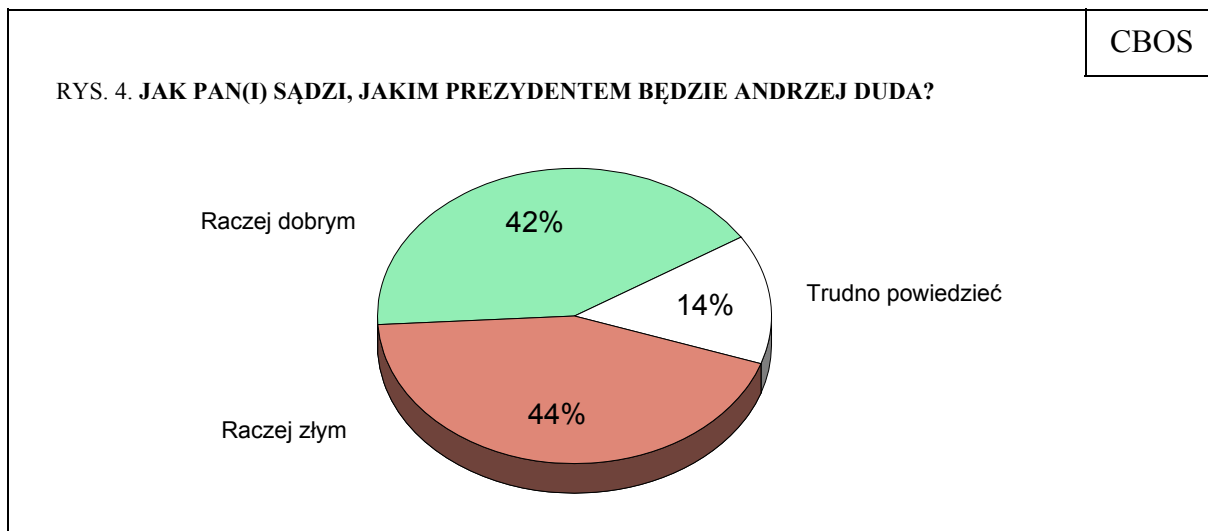
W elektoratach partyjnych reakcje na wyniki wyborów są zgodne z przewidywaniami. Zwolennicy PiS przyjęli zwycięstwo swojego kandydata z zadowoleniem (78%), rzadziej z radością (44%). W elektoracie PO dominują rozczarowanie (45%) i obawa (31%), zwolennicy rządzącej partii okazali się także najbardziej zaskoczeni porażką Bronisława Komorowskiego (23%). Rozczarowanie i obawa (odpowiednio: 34% i 28%) to obok obojętności (36%) uczucia towarzyszące po II turze wyborcom SLD. Z obawą (53%), niepewnością (30%) i rozczarowaniem (26%) wynik wyborów prezydenckich przyjęli sympatycy tworzącego się ugrupowania Ryszarda Petru – NowoczesnaPL. Zwolennicy hipotetycznego ugrupowania Pawła Kukiza najczęściej są zadowoleni z wyniku wyborów prezydenckich (39%), jednocześnie był on dla nich pewnym zaskoczeniem (18%), a dla stosunkowo wielu (19%) – sprawą obojętną.

Tabela 4

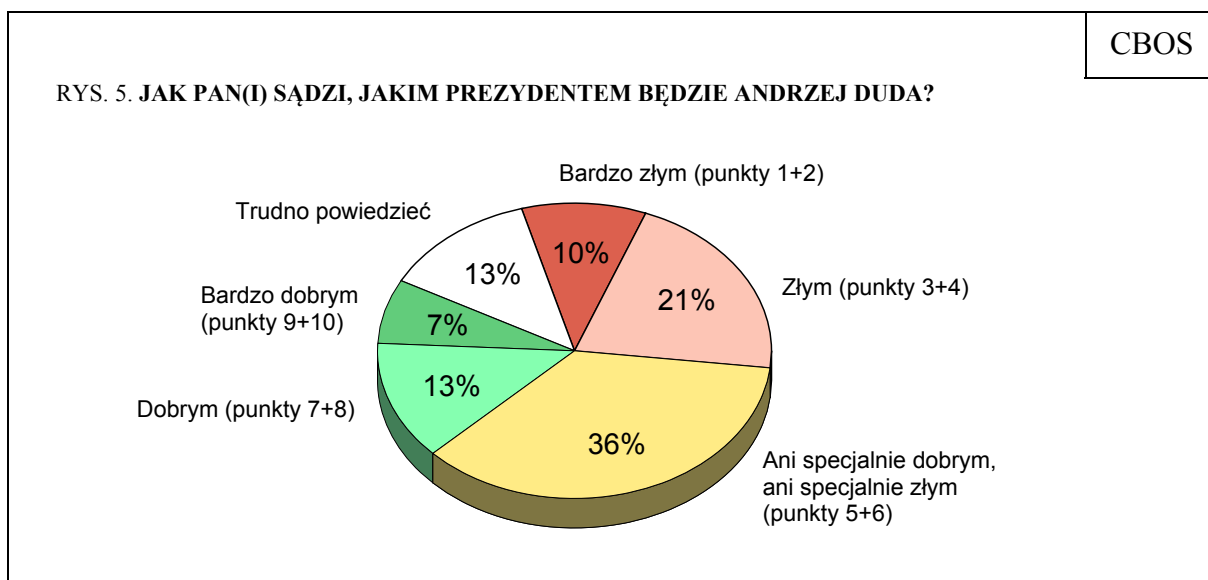
Z jakimi uczuciami przyjął(ęła) Pan(i) wynik II tury wyborów prezydenckich?	Elektoraty partyjne						Niegłosujący
	PO	PiS	SLD*	Komitet Pawła Kukiza	Nowo- czesnaPL*	pozostałe	
	w procentach						
Z radością	1	44	11	13	0	11	9
Z zadowoleniem	6	78	7	39	7	26	20
Z zaskoczeniem	23	7	13	18	19	11	12
Z niepewnością	11	4	9	10	30	10	9
Z rozczarowaniem	45	1	34	8	26	12	10
Ze zniechęceniem	13	1	0	1	4	5	5
Ze złością	13	1	6	5	10	3	3
Z obawą	31	3	28	10	53	21	13
Z obojętnością	8	6	36	19	0	25	39
Trudno powiedzieć	0	1	4	1	6	0	1

*Wyniki dotyczące tych partii należy interpretować z ostrożnością ze względu na małą liczebność ich zwolenników w próbie

Pierwsze reakcje na wybór Andrzeja Dudy na najwyższy urząd w państwie są stosunkowo wstrzemięzliwe. Cieszą się z tego głównie wyborcy PiS, a także – w wyraźnie mniejszym stopniu – Pawła Kukiza, pozostałym nieobca jest obawa, czy Andrzej Duda będzie dobrym prezydentem. Wśród ogółu badanych minimalnie przeważa opinia, że może on – z różnych względów – nie sprawdzić się jako głowa państwa (44%). Niemal tyle samo (42%) sądzi, że będzie on dobrym prezydentem, a 14% respondentów nie ma zdania w tej sprawie. Badani formułowali swoje opinie posługując się 10-punktową skalą, na której 1 oznaczało, że Andrzej Duda będzie bardzo złym prezydentem, a 10 – że będzie prezydentem bardzo dobrym. Średni wynik dla ogółu badanych wyniósł 5,81.

Jeśli przeanalizować deklaracje badanych nie w barwach czarno-białych, jak poprzednio, ale w tonacji uwzględniającej także różne odcienie szarości, to okazuje się, że najczęściej osób wybiera opcje bliskie środka, oznaczające opinię umiarkowaną – ani wyraźnie dobrą, ani wyraźnie złą (36%). Zdecydowanie negatywnie postrzega przyszłość Andrzeja Dudy na tym stanowisku 10% Polaków, mniej zdecydowani w tym względzie stanowią 21% (w sumie 31% sądzi, że będzie złym prezydentem). Natomiast opinię, że Andrzej Duda będzie dobrym prezydentem, w sposób zdecydowany wyraża 7% badanych, mniej jednoznacznie mówi o tym 13% (w sumie 20%).

W dobrą prezydenturę Andrzeja Dudy wierzy ponad trzy czwarte jego wyborców (76%). Wśród zwolenników jego konkurenta większość przewiduje, że nie będzie dobrym prezydentem (67%). Podobne obawy w większej części podzielają osoby bierne politycznie, które nie uczestniczyły w wyborach.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?	Wyborcy kandydatów w II turze		Niegłosujący
	Andrzeja Dudy	Bronisława Komorowskiego	
	w procentach		
Raczej dobrym (punkty 6+7+8+9+10)	76	18	30
Raczej złym (punkty 1+2+3+4+5)	16	67	49
Trudno powiedzieć	8	15	21

Patrząc na te same dane w innym ujęciu można dostrzec, że pozytywne opinie wśród wyborców PiS są wyrażane dużo bardziej zdecydowanie niż zgłaszane przez zwolenników PO i niegłosujących wątpliwości co do tego, czy Andrzej Duda będzie właściwym człowiekiem na właściwym miejscu. Inaczej mówiąc, zwolennicy PiS są dość jednoznacznie przekonani o dobrej prezydenturze Andrzeja Dudy, natomiast pozostali wyrażają ostrożne obawy, czy potrafi on być prezydentem wszystkich Polaków.

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?	Wyborcy kandydatów w II turze		Niegłosujący
	Andrzeja Dudy	Bronisława Komorowskiego	
	w procentach		
Bardzo dobrym (punkty 9+10)	24	1	5
Dobrym (punkty 7+8)	42	5	14
Ani specjalnie dobrym, ani specjalnie złym (punkty 5+6)	24	45	38
Złym (punkty 3+4)	2	24	13
Bardzo złym (punkty 1+2)	0	11	9
Trudno powiedzieć	8	14	20

W elektoratach partyjnych o dobrej prezydenturze prezydenta elekta przekonani są zadeklarowani zwolennicy PiS i sympatycy Pawła Kukiza. Pesymistyczne pod tym względem są przewidywania wyborców pozostałych partii – o tym, że Andrzej Duda nie będzie dobrym prezydentem, w największym stopniu przekonani są sympatycy NowoczesnejPL, czyli ugrupowania Ryszarda Petru, a także większość wyborców SLD i PO.

Tabela 7

Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?	Elektoraty partyjne						Niegłosujący
	PO	PiS	SLD	Komitet Pawła Kukiza	NowoczesnaPL	Niezdecydowani	
	w procentach						
Raczej dobrym (punkty 6+7+8+9+10)	24	77	12	52	20	27	30
Raczej złym (punkty 1+2+3+4+5)	62	16	64	45	70	46	48
Trudno powiedzieć	14	7	24	3	10	27	23

Obawy przed prezydenturą Andrzeja Dudy także w elektoratach partyjnych wyrażane są w sposób umiarkowany. Relatywnie największy pesymizm widać w ocenach zwolenników NowoczesnejPL oraz PO. Natomiast wyborcy PiS w zdecydowanej większości (70%) są przekonani, że będzie to prezydentura dobra lub bardzo dobra.

Tabela 8

Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?	Elektoraty partyjne						Niegłosujący
	PO	PiS	SLD*	Komitet Pawła Kukiza	NowoczesnaPL*	Niezdecydowani	
	w procentach						
Bardzo dobrym (punkty 9+10)	1	31	0	7	0	6	6
Dobrym (punkty 7+8)	10	39	4	31	5	12	15
Ani specjalnie dobrym, ani specjalnie złym (punkty 5+6)	42	21	58	46	50	42	33
Złym (punkty 3+4)	24	2	4	6	25	9	14
Bardzo złym (punkty 1+2)	9	0	8	6	10	3	9
Trudno powiedzieć	14	7	25	3	10	27	23

*Wyniki dotyczące tych partii należy interpretować z ostrożnością ze względu na małą liczebność ich zwolenników w próbie

Intuicje co do prezydentury Andrzeja Dudy w pewnym stopniu różnicuje wiek badanych – o tym, że będzie on dobrym prezydentem, silniej przekonani są respondenci powyżej 45 roku życia, natomiast relatywnie częściej wątpią w to badani w wieku od 25 do 44 lat. Pozytywnie do nowego prezydenta nastawieni są mieszkańcy wsi i najmniejszych miast (do 20 tys. ludności), natomiast bardziej ostrożni w swych przewidywaniach są badani mieszkający w większych miastach, przy czym najbardziej krytyczni pozostają mieszkańcy miast powyżej 100 tys. ludności. W dobrą prezydenturę Andrzeja Dudy nieco silniej wierzą wyborcy gorzej wykształceni – z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym, najczęściej mają co do tego wątpliwości osoby z wykształceniem średnim. Nastawienie do prezydenta elekta różnicują także dochody – większe oczekiwania mają osoby o najniższych dochodach

(poniżej 1000 zł na osobę w rodzinie), natomiast pesymistycznie na tę prezydenturę zapatrują się respondenci o najwyższych dochodach (2000 zł i więcej *per capita*).

W grupach społeczno-zawodowych poglądy, że Andrzej Duda będzie dobrym prezydentem, częściej niż przeciętnie wyrażają uczniowie i studenci, gospodynie domowe i emeryci. Natomiast ponadprzeciętnie często nie są o tym przekonani pracujący na własny rachunek, pracownicy usług oraz kadra kierownicza i specjaliści.

Postrzeganie Andrzeja Dudy jako przyszłego prezydenta najwyraźniej jednak różnicują praktyki religijne oraz deklarowane poglądy polityczne.

Wśród osób uczestniczących w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu połowa lub więcej jest przekonana, że Andrzej Duda będzie dobrym prezydentem. Osoby w ogóle niebiorące udziału w praktykach religijnych lub czyniące to tylko sporadycznie w większości sądzą, że nie będzie to dobra prezydentura.

Tabela 9

Udział w praktykach religijnych	Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?		
	Raczej dobrym	Raczej złym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kilka razy w tygodniu	56	24	20
Raz w tygodniu	49	38	13
1-2 razy w miesiącu	46	38	16
Kilka razy w roku	31	54	15
W ogóle nie uczestniczy	29	60	11

Różnice w nastawieniu do nowego prezydenta jeszcze bardziej widać w zależności od deklarowanych poglądów politycznych. Większość osób o orientacji lewicowej i połowa o centrowej uważa, że prezydentura Andrzeja Dudy nie zapowiada się dobrze i sądzi, że będzie on raczej złym prezydentem. Natomiast większość respondentów o poglądach prawicowych wierzy, że na najbliższe pięć lat Polacy wybrali dobrego prezydenta.

Tabela 10

Poglądy polityczne	Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?		
	Raczej dobrym	Raczej złym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Lewica	26	58	16
Centrum	39	50	10
Prawica	59	33	8
Trudno powiedzieć	34	37	29

U progu objęcia najwyższego urzędu w państwie prezydent elekt Andrzej Duda spotyka się z dość ostrożnym przyjęciem. W to, że będzie dobrze sprawował funkcję głowy państwa, wierzą przede wszystkim jego zwolennicy, sympatycy partii, która wystawiła go w wyborach, badani o poglądach prawicowych oraz osoby religijne. Częściej pozytywne oczekiwania wobec jego prezydentury mają osoby nienależące do tych, które zyskały na przemianach w ostatnim ćwierćwieczu – gorzej wykształcone, mniej zarabiające, mieszkające na wsi lub w małych miasteczkach, a także ludzie młodzi, uczący się, rozpoczynający dorosłe życie. Z obawą i niepewnością przyjmują go natomiast zwolennicy jego kontrkandydata w wyborach i przeciwnej niż macierzysta partia prezydenta elekta opcji politycznej. Raczej pesymistycznie na nową prezydenturę zapatrują się również respondenci aktywni gospodarczo, relatywnie dobrze zarabiający, a także osoby o odmiennym niż prezydent elekt światopoglądzie, czyli niepraktykujące lub niewierzące oraz niepodzielające prawicowych wartości.

Opracowali

Agnieszka CYBULSKA

Krzysztof PANKOWSKI

Tabela 1

		Jak Pan(i) sądzi, jakim prezydentem będzie Andrzej Duda?			Liczba osób
		Raczej złym	Raczej dobrym	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		44	42	14	985
Płeć	Mężczyźni	45	44	12	478
	Kobiety	43	40	17	507
Wiek	18-24 lata	47	46	6	110
	25-34	51	42	6	194
	35-44	56	35	9	173
	45-54	37	47	16	155
	55-64	38	44	18	174
	65 lat i więcej	34	39	28	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	44	16	394
	Miasto do 19 999	43	50	7	143
	20 000 - 99 999	41	40	20	182
	100 000 - 499 999	54	35	10	164
	500 000 i więcej mieszk.	49	37	14	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	33	46	21	203
	Zasadnicze zawodowe	42	42	16	242
	Średnie	51	37	12	304
	Wyższe	46	45	9	236
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	50	44	7	105
	Średni personel, technicy	49	46	4	40
	Pracownicy adm.-biurowi	49	45	6	67
	Pracownicy usług	54	41	5	58
	Robotnicy wykwalifikowani	43	44	13	130
	Robotnicy niewykwalifik.	47	43	10	58
	Rolnicy	47	40	13	29
	Pracujący na własny rach.	59	28	13	39
	Bezrobotni	40	38	21	81
	Emeryci	35	39	27	207
	Renciści	47	40	13	62
	Uczniowie i studenci	39	51	10	53
	Gospodynie domowe i inni	38	48	15	56
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	36	53	12	156
	Od 650 do 999 zł	42	45	13	136
	Od 1000 do 1399 zł	48	35	18	163
	Od 1400 zł do 1999 zł	40	44	16	157
	2000 zł i więcej	52	37	10	150
Ocena własnych war. mater.	Złe	36	41	23	127
	Średnie	45	41	14	420
	Dobre	46	43	12	438
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	56	20	49
	Raz w tygodniu	38	49	13	426
	1-2 razy w miesiącu	38	46	16	132
	Kilka razy w roku	54	31	15	237
	W ogóle nie uczestniczy	60	29	11	130
Poglądy polityczne	Lewica	58	26	16	140
	Centrum	50	39	10	367
	Prawica	33	59	8	278
	Trudno powiedzieć	37	34	29	199